

РОЗДІЛ I

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 159.923.2

DOI:10.31339/2313-8114-2019-2(12)-11-14

Алмашій Іван Іванович,
старший викладач кафедри психології,
Мукачівський державний університет

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОЄДНАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ПРИ ВИКЛАДАННІ «ЕКОНОМІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ»

В статті розглянуто поєднання соціально-психологічних характеристик поєднання економічної та екологічної культури при викладанні «Економічної психології». В ході вивчення дисципліни «Економічна психологія» для спеціальності «Психологія» ОС «Бакалавр» впровадження елементів екологічної культури спрямовується для вивчення наступних тем: економічна психологія (еволюція, роль і місце в суспільстві); економічна свідомість; ставлення людини до власності; фінансова психологія; психологічне значення грошей (споживання, поведінка споживача); загальні засади психології підприємництва; психологічні теорії підприємництва; психологія особистості підприємця; типи підприємців; психологія підприємницької діяльності; психологія підприємницької організації; психологія управління рекламною діяльністю підприємства. Управління навчальним процесом проводять з дотриманням наступних соціально-психологічних характеристик групи. Основу реалізації екологоспрямованої освіти, а саме формування екологічної культури молоді покладені розглядається з врахуванням трьох компонент: інформаційну компоненту (висвітлюється у лекційному матеріалі і встановлює чіткі зв'язки між результатами економічної діяльності та параметрами природного середовища; мотиваційно-ціннісну компоненту (впровадження екологовідповідних результатів економічної діяльності як основи сприйняття цих результатів в суспільстві і навпаки несприйняття соціумом природозагрозливих підходів, навіть якщо спостерігається висока економічна ефективність); поведінково-діяльнісна компонента (висвітлення природовідповідної моделі поведінки і діяльності в економічних процесах можливо організувати на науково практичних семінарах). Наведено приклади поєднання аудиторної роботи при викладанні дисципліни «Економічна психологія» та науково-практичних семінарів з напрямів дослідження екологічної та економічної психології, які проводилися товариством молодих науковців, студентів, аспірантів, докторантів «Наука майбутнього» Мукачівського державного університету за тематиками: «Психологічний портрет підприємця», «Екологічний та енергетичний менеджмент». Наголошено, що в різких соціально-економічних змін «в економіці рівно стільки стало економіки, скільки в ній психології». Оскільки реалізація вмінь і навичок економічної психології відбувається не лише в системі «Людина-Людина», а також в системі «Людина-Природа». Тож є актуальним викладання дисципліни «Економічна психологія» з дотриманням принципу природоцентризму.

Ключові слова: економічна психологія, екологічна культура, освіта, навчання.

ВСТУП

Постановка проблеми. Передумовами виникнення і розвитку нової галузі міждисциплінарного наукового знання можна вважати три об'єктивних реальності: ринок, підприємництво і відносини між державою і особистістю. Організаційна поведінка суб'єктів господарської діяльності детермінується окремими особами, домашніми господарствами, фірмами, державно-чиновницькими

відносинами. При цьому в умовах різких соціально-економічних змін «в економіці рівно стільки стало економіки, скільки в ній психології». Оскільки реалізація вмінь і навичок економічної психології відбувається не лише в системі «Людина-Людина», а також в системі «Людина-Природа». Тож є актуальним викладання дисципліни «Економічна психологія» з дотриманням принципу природоцентризму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дидактичні проблеми і перспективи використання інформаційних технологій у навчанні досліджувала І. В. Роберт; теоретичні основи феномену екологічної культури В. М. Логвиненко. Формуванням екологічної культури молоді висвітлено у працях С. Дерябо, І. Зверева, Б. Ліхачова, В. Панова, В. Ясвіна. Проблеми екологічного виховання молоді у працях Гаць Я. М., Хвіст В. О., Дідков О. О.

Мета статті (постановка завдання). Мета статті – розглянути шляхи реалізації соціально-психологічних характеристик поєднання економічної та екологічної психології.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Культура екологічна – культура всіх видів людської діяльності, так чи інакше пов'язаних з пізнанням, освоєнням і перетворенням природи; складається із знання та розуміння екологічних нормативів, усвідомлення необхідності їх виконання, формування почуття громадянської відповідальності за долю природи, розробки природоохоронних заходів та безпосередньої участі в їх проведенні. Вона є складовою частиною світової культури, в якій властиве глибоке і загальне усвідомлення важливості сучасних екологічних проблем у житті і майбутньому розвитку людства. Свідоме засвоєння й оволодіння екологічною культурою має розпочатись з дитинства, одночасно з засвоєнням положень загальної культури [2, с. 255].

В основу реалізації екологоспрямованої освіти, а саме формування екологічної культури молоді покладені три компоненти [1, с. 10]:

- інформаційної;
- мотиваційно-ціннісної;
- поведінково-діяльнісної.

Метою курсу є сформувати у студентів навички ефективного психологічного аналізу економічних явищ на різних рівнях соціального життя суспільства (індивідуальна поведінка, планування сімейних стосунків, створення організаційно-виробничих систем, взаємозв'язок різних суб'єктів економічних відносин, сприйняття фінансової політики, попит і пропозиція людських ресурсів, моделі економічної поведінки населення і т. д.).

Завданнями курсу економічної психології реалізується головним чином у прикладному плані – в поширенні знань про те, як можна підвищити

виробничу ефективність, головним чином, на мікроекономічному рівні. Обґрунтування легітимності соціально-економічних змін, що відбуваються в суспільстві, дозволить економічній психології на макроекономічному рівні пояснити всім верствам населення економічну стратегію країни саме через економічні інтереси, стимули і мотивацію до праці в умовах майнових, фінансових та інших прав громадян.

В ході вивчення дисципліни «Економічна психологія» для спеціальності «Психологія» ОС «Бакалавр» розглядаються наступні теми:

- економічна психологія (еволюція, роль і місце в суспільстві);
- економічна свідомість;
- ставлення людини до власності;
- фінансова психологія;
- психологічне значення грошей (споживання, поведінка споживача);
- загальні засади психології підприємництва;
- психологічні теорії підприємництва;
- психологія особистості підприємця;
- типи підприємств;
- психологія підприємницької діяльності;
- психологія підприємницької організації;
- психологія управління рекламною діяльністю підприємства.

Просвітницька робота в основному охоплює наступні теми екологічної психології: поняття про середовище, природного та штучного середовища, взаємодія середовища та людини, особливості дії різноманітних чинників середовища на людину, специфіка інформаційного фактору, екологічна свідомість - її сутність, властивості та форми прояву, екологічне мислення, типи екологічної свідомості, проблеми екологічної освіти, віковий підхід до формування екологічної свідомості, поняття про психологію екстремальних ситуацій та надання психологічної допомоги потерпілим, динаміка уявлень про постчорнобильську ситуацію.

Дуже часто підвищення економічної ефективності межує з тактичними діями в економічних рішеннях та управлінні економічними процесами. Тому важливо при формуванні майстерності управління економічними процесами сформованість екологічної свідомості, а саме наявності природо центрального світогляду (Рис. 1).

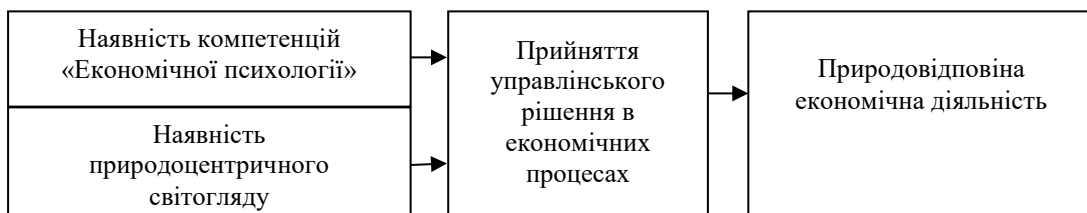

Рис. 1. Прийняття управлінського рішення в економічних процесах

Відповідно до компонентів екологічної освіти викладання «Економічної психології» реалізуємо:

I. Інформаційна компонента висвітлюється у лекційному матеріалі. Встановлюються чіткі зв'язки між результатами економічної діяльності та параметрами природного середовища.

II. Мотиваційно-ціннісну компоненту доцільно впроваджувати при освітленні екологовідповідних результатів економічної діяльності як основу сприйняття цих результатів в суспільстві. І навпаки несприйняття соціумом природо загрозливих підходів, навіть якщо є високою економічна ефективність.

III. Висвітлення природовідповідної моделі поведінки і діяльності економічних процесів можливо організувати на науково-практичних семінарах.

При цьому виконуються наступні соціально-психологічні функції екосоціалізації [3, с. 141]:

– екологічна адаптація (передбачає адаптацію члена громадської організації до статуту, традицій у спілкуванні, особливостей взаємодії в організації, соціальної справедливості, сприйняття у забезпеченні пристосування до умов соціального середовища);

– екологічна актуалізація (має на меті організації поведінки і діяльності за допомогою соціально-технологічних прийомів таким як самооцінка, мотивація та інші, щоб кожна особистість, яка має відношення до екологічних проектів змогла реалізувати творчий потенціал);

– активізація екологічної діяльності (в першу чергу це синхронізація та поєднання індивідуальних дій людини в умовах спільної діяльності, погодженість своєї соціальної ролі та спрямованість на розв'язання спільної екологічної проблеми).

У ході вивчення дисципліни «Економічна психологія» доцільно реалізувати наступні механізми соціальної регуляції та організації поведінки:

– екологосоціального впливу (підтримання внутрішніх соціальних традицій в навчальному процесі, підтримка позитивного морального-психологічного стану членів громадських організацій);

– екосоціальної взаємозалежності (підтримка зв'язків в організації навчання у групі);

– екологосоціальної відповідальності (створення можливості, прийняття норм, правил, завдань).

Управління навчальним процесом проводять з дотриманням наступних соціально-психологічних характеристик групи [3, с. 141]:

– екологічна спрямованість академічної групи (охоплює соціальну цінність прийнятих групою цілей, мотивів діяльності, ціннісних орієнтацій і

групових норм);

– організованість групи (виявом її є здатність групи до самоврядування та інтегративність як міра злитості, єдності, спільності осіб у групі між собою на протилежності роз'єднаності);

– психологічний клімат групи (визначає самопочуття кожної особистості, її задоволеність групою, комфортність перебування в ній, коли кожен прагне бути серед інших людей, належати до групи, відчувати позитивні зустрічні емоції);

– референтність (ступінь прийняття індивідами групових еталонів і лідерство – ступінь провідного впливу окремих осіб групи на групу загалом у розв'язанні важливих для неї завдань);

– інтелектуальна активність і комунікабельність (вони виражають характер міжособистісного сприйняття, утвердження взаєморозуміння, здатність знаходити спільну мову);

– емоційна комунікабельність (свідченням її є міжособистісні емоційні зв'язки, задоволення соціальної потреби в емоційно насичених контактах);

– вольова комунікабельність (здатність групи протистояти впливам інших груп, обставин, стійкість до стресу, надійність в екстремальних ситуаціях, спрямованість і наполегливість у конкурентних умовах).

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Впровадження природоцентричних принципів у освітній процес з поєднанням соціально-психологічних характеристик формує фахівця-психолога, який при у професійній діяльності в сферах економіки зможе проводити просвітницьку та консультативну діяльність спрямовану на розуміння важливості природоцентризму. В подальшому важливим є формування методичного забезпечення таких освітньо-консультативних процесів психолога та формування відповідних психологічних тренінгів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алмашій, І. І. Особливості формування екологічної культури молоді природоцентричного типу в діяльності громадських організацій / І. І. Алмашій // Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія Педагогіка. Соціальна робота. – 2014. – №30. – С. 9-13.
2. Мусієнко, М. М. Екологія. Охорона природи: Словник-довідник / М. М. Мусієнко, В. В. Серебряков. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2007. – 624 с.
3. Москаленко, В. В. Соціально-психологічні закономірності становлення економічної культури молоді: монографія / В. В. Москаленко, О. В. Лавренко, Н. М. Дембицька, І. К. Зубіашвілі [та ін.]; за ред. В. В. Москаленко. – К.: Педагогічна думка, 2015. – 405 с.

REFERENCES

1. Almashij, I. I. (2014). Osoblyvosti formuvannja ekologichnoi' kul'tury molodi pryrodo centrychnogo typu v dijal'nosti gromads'kyh organizacij [Peculiarities of ecological culture formation of environmentally-oriented youth in the activity of regional civil organizations]. Naukovyj visnyk Uzhgorods'kogo nacional'nogo universytetu: Serija Pedagogika. Social'na robota – SCIENTIFIC BULLETIN OF UZHGOROD UNIVERSITY. SERIES: «PEDAGOGY. SOCIAL WORK», 30, 9-13 [in Ukrainian].
2. Musijenko, M. M., Serebrjakov, V. V. (2007). Ekologija. Ohorona pryrody [Ecology. Conservation]. Kyi'v: T-vo «Znannja» [in Ukrainian].
3. Moskalenko, V. V. (Ed.) (2015). Social'no-psyhologichni zakonirnosti stanovlennja ekonomichnoi' kul'tury

molodi [Socio-psychological patterns of formation of economic culture of youth]. Kyi'v: Pedagogichna dumka [in Ukrainian].

Алмаши Иван Иванович. СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА СОЧЕТАНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ И ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ ПРИ ПРЕПОДАВАНИИ «ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ПСИХОЛОГИЯ»

В статье рассмотрены социально-психологические характеристики экономической и экологической культуры при преподавании «Экономической психологии». В ходе изучения дисциплины «Экономическая психология» для специальности «Психология» ОС «Бакалавр» рассмотрены элементы экологической культуры для следующих тем: экономическая психология (эволюция, роль и место в обществе); экономическое сознание; отношение человека к собственности; финансовая психология; психологическое значение денег (потребление, поведение потребителя); общие принципы психологии предпринимательства; психологические теории предпринимательства; психология личности предпринимателя; типы предпринимателей; психология предпринимательской деятельности; психология предпринимательской организации; психология управления рекламной деятельностью предприятия. Управление учебным процессом проводят с соблюдением следующих социально-психологических характеристик группы. Основу реализации экологоориентированного образования, а именно формирование экологической культуры молодежи рассматривается с учетом трех компонентов: информационной компоненты (освещается в лекционном материале и показывает на четкие связи между результатами экономической деятельности и параметрами экологической среды; мотивационно-ценностной компоненты (ее целесообразно внедрять в экологически приемлемые результаты экономической деятельности как основу восприятия этих результатов в обществе и наоборот неприятие социумом экологически угрожающей деятельности, даже если наблюдается высокая экономическая эффективность); поведенчески-деятельностной компоненты (освещение природо-соответствующей модели поведения и деятельности в экономических процессах возможно освещать на научно-практических семинарах). Приведены примеры сочетания аудиторной работы при преподавании дисциплины «Экономическая психология» в сочетании с научно-практическими семинарами направленными на исследования экологической и экономической психологии, которые проводились обществом молодых ученых, студентов, аспирантов, докторантов «Наука будущего» Мукачевского государственного университета по тематикам: «Психологический портрет предпринимателя», «Экологический и энергетический менеджмент». Отмечено, что в резких социально-экономических изменениях «в экономике ровно столько стало экономики, сколько в ней психологии». Поскольку реализация умений и навыков экономической психологии происходит не только в системе «Человек-Человек», а также в системе «Человек-Природа». Поэтому является актуальным преподавание дисциплины «Экологическая психология» с соблюдением принципа природоцентризма.

Ключевые слова: экономическая психология, экологическая культура, образование, обучение.

Almashi Ivan I. SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF THE COMBINATION OF ECONOMIC AND ENVIRONMENTAL CULTURE IN THE TEACHING OF «ECONOMIC PSYCHOLOGY»

The article deals with the combination of social and psychological characteristics of the combination of economic and environmental culture in the teaching of «Economic Psychology». In the course of studying the discipline «Economic Psychology» for the specialty «Psychology» of OS «Bachelor» the introduction of elements of ecological culture is directed to study the following topics: economic psychology (evolution, role and place in society); economic consciousness; attitude of the person to the property; financial psychology; psychological value of money (consumption, consumer behavior); general principles of psychology of entrepreneurship; psychological theories of entrepreneurship; psychology of the entrepreneur's personality; types of entrepreneurs; psychology of entrepreneurial activity; psychology of business organization; psychology of enterprise advertising management. Management of the educational process is carried out in accordance with the following social and psychological characteristics of the group. The basis for the implementation of environmental education, namely the formation of ecological culture of youth laid down with three components: information component (is covered in the lecture material and establishes clear links between economic activity and environmental parameters; motivational and value component (implementation of environmental performance) as a basis for the perception of these results in society, and vice versa, rejection by society of environmentally threatening approaches, even if high economic efficiency is observed); behavioral and activity component (coverage of the nature-appropriate model of behavior and activity in economic processes can be organized at scientific workshops). Examples of the combination of classroom work in teaching the discipline of «Economic Psychology» and scientific and practical seminars on areas of environmental and economic psychology research, which were conducted by the society of young scientists, students, graduate students, doctoral students of the «Science of the Future» Mukachevo State University on the following topics: «Psychological portrait of an entrepreneur», «Environmental and energy management». It has been noted that in the sharp social and economic changes «in the economy there has become just as much economy as there is psychology in it». Since the realization of the skills and competencies of economic psychology takes place not only in the «Man-Man» system, but also in the «Man-Nature» system. Therefore, the teaching of the discipline «Economic Psychology» is relevant in compliance with the principle of nature-centrism.

Keywords: economic psychology, ecological culture, education, training.

Одержано 14.10.2019 р.